

- воспитания (русский язык как иностранный, уровень профессионального образования)» / Е. А. Сандрикова. – Санкт-Петербург, 2005. – 21 с.
3. Сафонова В. В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций / В. В. Сафонова. – Воронеж: «Истоки», 1996. – 237 с.
4. Сафонова В. В. Иностранный язык в двуязычном образовании российских школьников. / В. В. Сафонова // Иностранные языки в школе. – 1997. – № 1. – С. 2–5.
5. Сафонова В. В. Культуроведение в системе современного языкового образования // В. В. Сафонова // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 3. – С. 17–23.
6. Сысоев П. В. Культурное самоопределение личности как часть поликультурного образования в России средствами иностранного и родного языков / П. В. Сысоев // Иностранные языки в школе. – 2003. – № 1. – С. 42-47.
7. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика. / А. Н. Щукин – М. : Филоматис, 2006. – 480 с.
8. Dziváková, M.: Jazykové problémy v postsovietskom priestore, in: LINGVISTIKA A LINGVODIDAKTIKA V. – Zborník vedeckých prác, Bratislava, 2009. – S. 25 – 31.

Соціокультурна складова як чинник навчання української мови іноземних студентів

Малюкова О. Ю.

викладач кафедри мовної підготовки, педагогіки та психології

Кір'янова О. В.

старший викладач кафедри мовної підготовки, педагогіки та психології

Харківського національного університету міського господарства

імені О. М. Бекетова

м. Харків, Україна

Як правило, іноземні громадяни, що приїжджають до України на навчання, недостатньо поінформовані щодо політичного, економічного, соціального ладу нашої країни, релігійних і національних традицій, мистецтва, морально-етичних цінностей, що сповідують українці.

Для вільного спілкування нерідною мовою недостатньо лише засвоїти мовні, мовленнєві та комунікативні компетенції, необхідно набути соціокультурної компетенції. Підвищення рівня навчання міжкультурній комунікації, підвищення рівня навчання спілкуванню між людьми різних національностей може бути досягнуте тільки при ясному розумінні та реальному врахуванні соціокультурного фактора. Одна з найважливіших умов якісного навчання – це розширення і поглиблення ролі соціокультурного компонента в розвитку комунікативних здібностей [4]. Міжкультурна комунікація передбачає зіставлення своєї та чужої культури. Вивчення мовних категорій відбувається шляхом залучення категорій соціокультурних. Міжкультурна комунікація передбачає знання соціокультурної поведінки носіїв мови, соціокультурних реалій і стереотипів.

Отже, зміст навчання української мови як іноземної має бути спрямованим на розвиток у іноземних студентів усіх компонентів іншомовної комунікативної компетенції: мовної, мовленнєвої, соціокультурної, соціолінгвістичної [2]. Дані компетенції передбачають як формування суто лінгвістичних навичок (фонетичних, граматичних, лексичних), так і їх нормативне використання в усному та писемному

мовленні. Дидактичні завдання, запропоновані викладачем, мають бути зорієнтовані на формування різних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо), а також на розвиток соціокультурних навичок та умінь, що сприятимуть використанню мови як засобу спілкування, освіти та самоосвіти.

Особливої уваги заслуговує соціокультурна складова навчання як чинник, що визначає і зумовлює використання мови в конкретних ситуаціях спілкування. Найважливішим завданням викладача є допомога студентові у його соціалізації, тобто в залученні до норм мовленнєвої та соціокультурної поведінки носіїв мови, що дозволить йому бути повноцінним учасником міжкультурної комунікації.

Зміст соціокультурної складової навчання іноземної мови розглядають за трьома основними напрямками: засоби соціокомунікації, особливості національної ментальності, духовні та матеріальні цінності [1]. Під терміном «соціокомунікація» розуміють сукупність прийомів і засобів усної та писемної передачі інформації представниками певної культури [3]. Насамперед, це лексика, що обслуговує стандартизовані ситуації спілкування (мовні одиниці з національно-культурним компонентом семантики, усталені етикетні фрази), а також специфічні національні невербальні засоби спілкування, тобто ті чинники, що регулюють мовленнєву та немовленнєву поведінку носіїв мови і культури.

Під національною ментальністю розуміють спосіб мислення представників певної культури, що визначає їх поведінку. Ментальність характеризується за такими параметрами як знання, поведінка і міжособистісні стосунки, прикладами яких є національні свята, традиції, обряди носіїв мови. Не менш важливими для соціокультурної складової у навчанні української мови як іноземної є духовні та матеріальні цінності, до яких належать історія, релігія, наука, мистецтво, пам'ятки культури. Незаперечним джерелом підвищення мотивації студентів до вивчення іноземної мови є пізнавальні матеріали, орієнтовані на реалії життя, історію та культуру країни, в якій вони перебувають.

Таким чином, використання соціокультурної складової сприяє зміцненню мотивації іноземних студентів до вивчення української мови, оскільки вони усвідомлюють, що досконале володіння нею є необхідною умовою їх повноцінного проживання в нашій країні. Адже без відповідних знань іноземцям складно організувати свій побут і пристосуватись до нових реалій.

Основним завданням викладача є добір навчального матеріалу й організація заняття у такий спосіб, щоб соціокультурну складову було представлено у необхідному обсязі та у доступній формі. Зважаючи на те, що найбільш інформативним елементом заняття є текст, при вивченні української мови як іноземної велика увага приділяється саме роботі з текстами, що розкривають специфіку національної картини світу. Такі тексти можуть містити інформацію про обряди, традиції, національні свята, релігійні погляди, національний одяг і побут носіїв мови. Мета використання цих текстів полягає не тільки в ознайомленні з новим соціокультурним середовищем, а й, насамперед, в усвідомленні та прийнятті цінностей іншої культури в зіставленні з цінностями власної культури; у формуванні здатності побачити відмінності, зрозуміти і прийняти їх. Велику роль у формуванні

соціокультурної компетенції відіграють також тексти краєзнавчого характеру, присвячені історії регіону, області, міста. Слід зазначити, що під час роботи з подібним матеріалом, викладач досягає не тільки освітньої, а й гуманістичної мети, виховуючи у студентів здатність мирно співіснувати в одному суспільстві з носіями мови і приймати їх культуру. Адже саме принцип формування в іноземних студентів позитивного ставлення до народу-носія мови, яку вони вивчають, є основою опанування соціокультурної складової.

Не можна також недооцінювати значення художніх текстів при вивченні української як іноземної. Читання мовою оригіналу та аналіз авторських текстів, що становлять культурну спадщину народу, дозволяє розглянути специфіку національних концептів крізь призму індивідуальної свідомості автора, який виступає в якості носія етнічної свідомості. У тексті, що містить інформацію про різні об'єкти духовної та матеріальної культури людства в історичному і національному контексті, подається не тільки опис цих об'єктів, а й оцінка їх ролі з точки зору духовного самовираження нації.

Таким чином, звернення до мистецтва народу-носія мови на заняттях з української як іноземної не тільки збагатить знання студентів, а й забезпечить розуміння ними менталітету народу, його побуту, культурних традицій, без чого неможливе ефективне вивчення самої мови. Також слід пам'ятати, що іноземний студент, потрапляючи до іншомовного середовища, спілкуючись з носіями іншої мови, представниками іншої культури, сам є носієм певної мови і культури. Опинившись у чужому місті, країні, у незнайомому соціокультурному середовищі, він загострено сприймає своє, рідне і виявляє бажання поділитись цим зі своїм новим оточенням. Зважаючи на це, важливою складовою навчання іноземних студентів української мови повинні бути тексти їх національної тематики, що дозволить підвищити мотивацію навчання та подолати культурні бар'єри в процесі міжкультурної взаємодії. Отже, при ознайомленні студентів з іншомовною культурою в конкретному лінгвістичному і культурному співтоваристві необхідно враховувати сукупність різних типів впливів як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Працюючи над соціокультурною складовою, слід залучати для порівняння елементи рідної культури студента, оскільки завдяки цьому ним усвідомлюються не тільки особливості сприйняття світу носіями мови, яку він вивчає, а і специфіка такого сприйняття власним народом.

Окрім текстів інформативного характеру, на заняттях з української як іноземної слід активно використовувати тексти, що відображають специфіку побутового мовлення, містять інформацію про норми етикету та поведінки в певних життєвих ситуаціях. Іноземний студент не може самостійно відрізнити елементи літературної мови від нелітературної, тому завдання викладача полягає в тому, щоб навчити його розділяти ці пласти лексики, формувати критичне ставлення не тільки до своєї мовленнєвої діяльності, а й до чужої. Необхідно акцентувати увагу на різниці у вживанні тих чи інших одиниць мови, пояснювати особливості національного мовленнєвого етикету, відмінності використання тих чи інших невербальних засобів

спілкування, ознайомлювати студента з особливостями стилістичної диференціації лексики.

Таким чином, загальна лінгвістична компетенція нерозривно пов'язана з формуванням соціокультурної компетенції, заснованої на усвідомленні іноземними студентами національно-культурних особливостей соціальної та мовленнєвої поведінки носіїв мови, що включають звичаї, етикет, соціальні стереотипи, історію та культуру, а також з виробленням умінь користуватись здобутими знаннями в процесі спілкування. Особливості формування такої компетенції полягають у специфічній спрямованості занять з мови, які проводяться в контексті діалогу культур з урахуванням відмінностей соціокультурного сприйняття світу і сприяють досягненню міжкультурного порозуміння.

Отже, заключним етапом набуття соціокультурної компетенції повинна стати здатність студентів оперувати необхідними знаннями й адаптувати свою поведінку до поведінки носіїв мови. Наявність соціокультурної складової у формуванні комунікативної компетенції іноземних студентів при вивченні української мови сприяє вибору ними соціокультурно прийняттого стилю спілкування, правильному тлумаченню явищ іншомовної культури, прогнозуванню поведінки носіїв мови, толерантності у міжособистісних стосунках, можливості вирішувати соціокультурні конфлікти у різних ситуаціях спілкування.

Список джерел:

1. Нечаева Л. Т. К вопросу о социокультурном компоненте содержания обучения японскому языку / Л. Т. Нечаева // Научная конференция «Ломоносовские чтения»: тезисы докладов. – М., 2004.
2. Сафонова В. В. Культуроведение в системе современного языкового образования / В. В. Сафонова // Иностраный язык в школе. – 2001. – № 3.
3. Сысоев П. В. Язык и культура: в поисках нового направления в преподавании культуры страны изучаемого языка / П. В. Сысоев // Иностраный язык в школе. – 2001. – № 4.
4. Тер-Минасова С. Г. Личность, язык, культура / С. Г. Тер-Минасова // Современные теории и методики обучения иностранным языкам. – М.: Экзамен, 2004.

Особенности восприятия национального менталитета австралийскими учащимися при изучении русского языка

Матвеев А.В.

Ph.D.

Slovo: Language Link Enterprise the University of Melbourne, Australian

Особенностью преподавания русского языка как иностранного на курсах по изучению иностранных языков в Австралии является то, что подавляющее большинство всех преподавателей являются этническими русскими. Как правило, это выходцы из давно бывшего СССР или уже тоже бывшего СНГ, задачей которых является формирование минимума русскоязычной коммуникативной (языковой) компетенции у англоговорящих учащихся. При этом свою основную задачу преподаватели русского языка как иностранного видят в том, чтобы, в первую очередь, обучить элементарной грамматике, еще более элементарному синтаксису и совсем чуть-чуть научному стилю речи. В среде преподавателей русского языка как